

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Προσφυγή αριθ. 6813/12)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

15 Μαρτίου 2018

Η απόφαση είναι τελεσίδικη. Μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο διορθώσεων ως προς την μορφή.

Στην υπόθεση Γεωργίου και λοιποί κατά Ελλάδα.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε επιτροπή η σύνθεση της οποίας έχει ως εξής:

Kristina Pardalos, *πρόεδρος*,

Ksenija Turković,

Tim Eicke, *δικαστές*,

και Renata Degener, *αναπληρώτρια γραμματέας τμήματος*,

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 20 Φεβρουαρίου 2018,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία ελήφθη την πιο πάνω ημερομηνία:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 6813/12) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από σαράντα επτά προσφεύγοντες διαφόρων εθνικοτήτων, τα ονόματα των οποίων αναγράφονται στο παράρτημα («οι προσφεύγοντες») και οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 23 Ιανουαρίου 2012 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπήθηκαν από τους κυρίους Κ. Τσιτσελίκη και Α. Σπάθη, δικηγόρους του Συλλόγου της Θεσσαλονίκης. Η ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τον εντεταλμένο του αντιπροσώπου της, κύριο Δ. Καλόγηρο, δικαστικό αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Οι κυβερνήσεις της Αλβανίας και της Βουλγαρίας δεν έκαναν χρήση του δικαιώματός τους να παρέμβουν στην διαδικασία (άρθρο 36 § 1 της Σύμβασης).

3. Οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν για μία παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

4. Στις 16 Μαΐου 2012, η προσφυγή κοινοποιήθηκε στην Κυβέρνηση.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

I. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

A. Η κράτηση των προσφευγόντων και η αίτησή τους προς τις αρχές της φυλακής της Πάτρας

5. Σε διάφορες ημερομηνίες (οι οποίες αναφέρονται στο παράρτημα), οι προσφεύγοντες κρατήθηκαν στην φυλακή της Πάτρας επί διαφορετικά χρονικά διαστήματα.

Ειδικότερα, οι προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 5, 23, 26 και 31 αφέθηκαν ελεύθεροι αντίστοιχα στις 5 Αυγούστου 2011, στις 16 Δεκεμβρίου 2011, στις 23 Νοεμβρίου 2011 και στις 28 Δεκεμβρίου 2011. Οι προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 3, 16, 25, 35 και 39 μετήχθησαν σε άλλα σωφρονιστικά ιδρύματα αντίστοιχα στις 7 Νοεμβρίου 2011, στις 8 Αυγούστου 2011, στις 27 Σεπτεμβρίου 2011, την 1^η Ιουλίου 2011 και στις 6 Σεπτεμβρίου 2011. Οι προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 1, 4, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 18, 21, 28, 36, 37, 42, 44 και 45 μετήχθησαν σε διάφορες ημερομηνίες, μεταξύ της 1^{ης} Φεβρουαρίου 2012 και της 31 Ιουλίου 2012, σε άλλα σωφρονιστικά ιδρύματα.

6. Στις 18 Νοεμβρίου 2011, όλοι οι προσφεύγοντες, εκτός από τον προσφεύγοντα με τον αριθμό 45, καθώς και άλλοι κρατούμενοι, απηύθυναν μία αίτηση στο πειθαρχικό συμβούλιο της φυλακής. Στην αίτηση αυτή, κατήγγειλαν διάφορα προβλήματα, ήτοι τον μη διαχωρισμό των κρατουμένων σύμφωνα με την σοβαρότητα του διαπραχθέντος αδικήματος, την κατάσταση υπερπλήρωσης της φυλακής, τον κίνδυνο μόλυνσης από μεταδοτικές ασθένειες και την απουσία ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων. Ζητούσαν την βελτίωση των συνθηκών κράτησής τους.

7. Στις 19 Ιανουαρίου 2012, οι προσφεύγοντες απευθύνθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη για να παραπονεθούν για τις συνθήκες κράτησής τους.

B. Οι συνθήκες κράτησης στην φυλακή της Πάτρας

1. Η εκδοχή των προσφευγόντων

8. Οι προσφεύγοντες περιγράφουν ως ακολούθως τις συνθήκες κράτησής τους στην φυλακή της Πάτρας.

9. Η φυλακή της Πέτρας, δυναμικότητας 350 κρατουμένων, φιλοξενούσε 820 κατά την διάρκεια του επιδικίου διαστήματος. Οι συνθήκες ζωής εκεί ήταν άθλιες.

10. Οι κρατούμενοι κοιμούνταν σε κουκέτες κατανεμημένες σε τέσσερις μεγάλες πτέρυγες. Οι πτέρυγες Α, Β και Γ περιελάμβαναν εννέα με δέκα κοιτώνες έκαστη, η δε πτέρυγα Δ περιελάμβανε τέσσερις. Σε κάθε κοιτώνα κρατούνταν δεκαπέντε έως είκοσι άτομα, τα οποία μοιράζονταν μία τουαλέτα. Κάθε κρατούμενος διέθετε 2 μ² περίπου. Οι προσφεύγοντες περνούσαν δεκαεπτά ώρες κλεισμένοι μέσα στους κοιτώνες, ήταν δε υποχρεωμένοι να παραμένουν πάνω στα κρεβάτια τους ή στον ελεύθερο χώρο του 1,30 μ². Δεν είχαν επαρκή πρόσβαση σε ψυχαγωγικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, η δε επιλογή των κρατουμένων για την τοποθέτηση

στις διαθέσιμες θέσεις εργασίας και η παραχώρηση αδειών εξόδου δεν ήταν διαφανής και αντικειμενική. Ελλείπει τραπεζαρία, οι κρατούμενοι αναγκάζονταν να παίρνουν τα γεύματά τους μέσα στους κοιτώνες τους και πάνω στα κρεβάτια τους. Οι συνθήκες υγιεινής ήταν κακές: τόσο οι εξωτερικές αυλές όσο και το εσωτερικό της φυλακής δεν καθαρίζονταν.

11. Πολλοί από τους προσφεύγοντες έπασχαν από σοβαρές ασθένειες, οι οποίες δεν τύχαιναν θεραπείας. Οι προσφεύγοντες που παρέμεναν σε καλή υγεία διέτρεχαν τον κίνδυνο να μολυνθούν από τις παθήσεις αυτές λόγω της εγγύτητας. Οι ασθενείς κρατούμενοι δεν είχαν επαρκή περίθαλψη εντός της φυλακής. Ιδιαίτερα εκείνοι οι οποίοι έπασχαν από χρόνιες ασθένειες είχαν μόνον την φροντίδα του ιατρού της φυλακής, αποκλεισμένης οποιασδήποτε άλλης ιατρικής περίθαλψης (μεταξύ άλλων, καμία περίθαλψη δεν παρεχόταν σε νοσοκομείο). Οι τοξικομανείς δεν ελάμβαναν οποιαδήποτε περίθαλψη. Δεν υπήρχε ψυχολογική ή ψυχιατρική υποστήριξη μέσα στην φυλακή. Επίσης, δεν υπήρχε πόσιμο νερό, ζεστός νερό, εξαερισμός και θέρμανση μέσα στους κοιτώνες. Λειτουργούσαν μόνον έξι ντους για 220 κρατούμενους.

12. Εξάλλου, ο νόμος 2776/1999 (σωφρονιστικός κώδικας) που προβλέπει τον διαχωρισμό των κρατουμένων ανάλογα με την σοβαρότητα του διαπραχθέντος αδικήματος δεν τηρούνταν. Οι κρατούμενοι οι οποίοι εξέτιαν ποινή φυλάκισης ή ποινή κράτησης μοιράζονταν τον ίδιο χώρο.

2. Η εκδοχή της Κυβέρνησης

13. Η Κυβέρνηση περιγράφει ως ακολούθως τις συνθήκες κράτησης στην φυλακή της Πάτρας.

14. Η φυλακή της Πάτρας έχει χωρητικότητα 360 ατόμων. Ο διαθέσιμος χώρος για κάθε κρατούμενο ήταν $2,25 \mu^2$ στους κοιτώνες των πτερύγων Α, Β και Γ και $3 \mu^2$ σε εκείνους της πτέρυγας Δ (στο σημείο αυτό, η Κυβέρνηση αναφέρει ότι οι προσφεύγοντες μνημονεύουν τον ίδιο χώρο, αλλά ότι προσπαθούν να τον μειώσουν αφαιρώντας την επιφάνεια που καταλάμβαναν τα έπιπλα).

15. Έκαστος κοιτώνας περιείχε μία χωριστή τουαλέτα και ένα ντους. Δεν υπήρχε ζεστό νερό στους κοιτώνες, οι κρατούμενοι μπορούσαν όμως να χρησιμοποιήσουν τα κοινά ντους που βρίσκονταν στο ισόγειο των πτερύγων τους.

16. Έκαστος κοιτώνας είχε δύο παράθυρα διαστάσεων $1,54 \mu. \times 1,62 \mu.$ τα οποία εξασφαλίζουν επαρκή φυσικό φωτισμό και εξαερισμό. Επιπλέον των κρεβατιών των

κρατουμένων, σε έκαστο κοιτώνα υπήρχαν κομοδίνα και σκαμνιά σε αριθμό ίσο με εκείνο των κρατουμένων, ένα τραπέζι, μία τηλεόραση και έναν κάδο απορριμμάτων.

17. Η φυλακή θερμαινόταν από ένα σύστημα κεντρικής θέρμανσης. Σε κάθε κοιτώνα, υπήρχε ένα θερμαντικό σώμα το οποίο ήταν σε λειτουργία από τις 15 Νοεμβρίου μέχρι τις 15 Μαρτίου, από ώρα 06:30 μέχρι ώρα 08:30 και από ώρα 20:30 μέχρι ώρα 22:00. Σε περίπτωση χαμηλών θερμοκρασιών, αυτά τα χρονικά διαστήματα προσαρμόζονταν.

18. Η φυλακή ήταν συνδεδεμένη με το δίκτυο παροχής ύδατος της περιοχής και το νερό της βρύσης ήταν πόσιμο.

19. Όλοι οι νεοεισερχόμενοι ελάμβαναν ένα στρώμα, ένα μαξιλάρι και ένα πλαστικό πιάτο. Οι κρατούμενοι μπορούσαν να χρησιμοποιούν δικές τους κουβέρτες, κλινοσκεπάσματα και πετσέτες.

20. Οι κρατούμενοι ελάμβαναν γεύματα τρεις φορές την ημέρα. Ελάμβαναν τα γεύματα μέσα στους κοιτώνες και πετούσαν τα απορρίμματά τους στους κάδους που ήταν τοποθετημένοι μέσα στους κοιτώνες ή σε εκείνους που ήταν τοποθετημένοι στους διαδρόμους, στους οποίους οι κρατούμενοι είχαν πρόσβαση αμέσως μετά τα γεύματα. Οι κάδοι απορριμμάτων των θαλάμων άδειάζαν σε εκείνους των διαδρόμων. Οι τελευταίοι άδειάζαν δύο φορές την ημέρα, το πρωί στις 9 η ώρα και το απόγευμα στις 15 η ώρα. Τα απορρίμματα που οι κρατούμενοι πετούσαν στο προαύλιο από τα παράθυρα συλλέγονταν το αργότερο μέσα σε πέντε ώρες.

21. Οι εσωτερικοί και οι εξωτερικοί χώροι καθαρίζονταν καθημερινά από τους ίδιους τους κρατούμενους πριν το κλείσιμο των θυρών των θαλάμων, δύο φορές την ημέρα. Ο αριθμός των κρατουμένων στους οποίους είχε ανατεθεί ο καθαρισμός της φυλακής ανερχόταν σε 157. Επιπλέον, ιδιωτικές εταιρείες απολύμανσης πραγματοποιούσαν τακτικά πιο εξειδικευμένους καθαρισμούς για την καταπολέμηση των εντόμων και των ποντικών.

22. Όλοι οι κρατούμενοι υποβάλλονταν σε ιατρική εξέταση κατά την είσοδό τους στην φυλακή. Ένας παθολόγος ιατρός εργαζόταν καθημερινά μέσα στην φυλακή. Όλες οι ιατρικές εξετάσεις στις οποίες υποβλήθηκαν οι προσφεύγοντες, σε διάφορους χρόνους, δείχνουν ότι αυτοί έτυχαν της κατάλληλης περίθαλψης.

23. Οι κρατούμενοι είχαν πρόσβαση σε ένα προαύλιο όπου μπορούσαν να ασκηθούν ατομικά, από ώρα 8 μέχρι ώρα 12 και από ώρα 15 μέχρι την δύση του ηλίου. Κατά την διάρκεια του επίδικου διαστήματος, ψυχαγωγικές δραστηριότητες προσφέρονταν μέσα στην φυλακή (η Κυβέρνηση προσκομίζει έναν σχετικό

κατάλογο), ενώ μία βιβλιοθήκη ήταν στην διάθεση των προσφευγόντων. Οι τελευταίοι ήταν υποχρεωμένοι να παραμένουν στους κοιτώνες έξι ώρες την ημέρα, αφού αφαιρεθούν οι ώρες του ύπνου, της εργασίας και των δραστηριοτήτων αναψυχής, καθώς και οι ώρες κατά τις οποίες αυτοί μπορούσαν να κυκλοφορούν μέσα στην πτέρυγα στην οποία βρισκόταν ο κοιτώνας τους (η Κυβέρνηση παρέχει μία περιγραφή της καθημερινότητας των προσφευγόντων).

24. Οι περισσότεροι από τους προσφεύγοντες εργάστηκαν μέσα στην φυλακή ή παρακολούθησαν προγράμματα κατάρτισης. Δεκαπέντε από τους προσφεύγοντες έτυχαν επίσης αδειών εξόδου.

25. Όσον αφορά το ζήτημα του διαχωρισμού των κρατουμένων σύμφωνα με την βαρύτητα του διαπραχθέντος αδικήματος, κατά την άποψη της Κυβέρνησης, ακόμη και αν υποθεθεί ότι οι ισχυρισμοί των προσφευγόντων ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, ο μη διαχωρισμός των κρατουμένων ουδόλως έθιξε τους ενδιαφερόμενους.

26. Σύμφωνα με ένα έγγραφο που εκδόθηκε από τον διευθυντή της φυλακής της Πάτρας, το οποίο προσκομίστηκε από την Κυβέρνηση, το ίδρυμα αυτό φιλοξενούσε 814 άτομα κατά το επίδικο διάστημα, διέθετε δε τρεις πτέρυγες δυναμικότητας 360 κρατουμένων, καθώς και μία παρακείμενη πτέρυγα για τους «υπαλλήλους» (ήτοι τους κρατούμενους οι οποίοι εργάζονταν σε αυτήν), δυναμικότητας 60 ατόμων.

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

27. Το εφαρμοστέο εν προκειμένω εθνικό δίκαιο και η πρακτική παρατίθενται στις υποθέσεις *Χατζηβασιλειάδης κατά Ελλάδας* (αριθ. 51618/12, §§ 17-21, 26 Νοεμβρίου 2013), *Κανάκης κατά Ελλάδας* (αριθ. 2) (αριθ. 40146/11, §§ 62-68, 12 Δεκεμβρίου 2013), και *Καναβούρης και λοιποί κατά Ελλάδας* (αριθ. 73237/12, § 11, 27 Απριλίου 2014).

III. ΟΙ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΠΑΝΘΡΩΠΩΝ Ή ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΙΝΩΝ Ή ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ (CPT)

28. Στην από 17 Νοεμβρίου 2010 έκθεσή της, η οποία εκδόθηκε μετά από την επίσκεψή της στην Ελλάδα από τις 17 μέχρι τις 29 Σεπτεμβρίου 2009, η CPT σημείωσε τα ακόλουθα σχετικά με τις συνθήκες που επικρατούσαν στην φυλακή της Πάτρας.

29. Η φυλακή, η οποία κατασκευάστηκε το 1974, βρίσκεται στην βιομηχανική ζώνη της πόλης και φιλοξενεί καταδικασθέντες κρατούμενους. Περιλαμβάνει τρεις κύριες πτέρυγες – τις πτέρυγες Α, Β και Γ -, από τις οποίες έκαστη έχει τρεις ορόφους, και μία μικρότερη πτέρυγα – την πτέρυγα Δ – η οποία προορίζεται για τους κρατούμενους που εργάζονται στην φυλακή. Κατά τον χρόνο της επίσκεψης, η φυλακή, η οποία ήταν δυναμικότητας 380 κρατουμένων, φιλοξενούσε 709 άτομα.

30. Οι πτέρυγες Α, Β και Γ αποτελούνταν από κοιτώνες επιφανείας $22,50 \text{ μ}^2$ που φιλοξενούσαν μέχρι δέκα κρατούμενους έκαστος. Εκτός από πέντε σειρές κρεβατιών σε κουκέτες, έκαστος κοιτώνας ήταν εξοπλισμένος με ένα τραπέζι, μερικές καρέκλες, ατομικά ντουλάπια, μία τηλεόραση και ένα ψυγείο. Παρά την υπερπλήρωση, ο φωτισμός, τεχνητός και φυσικός, καθώς και ο εξαερισμός ήταν επαρκείς. Έκαστος κοιτώνας διέθετε έναν χωριστό χώρο που περιελάμβανε μία τουαλέτα, μία βρύση (η οποία χρησιμοποιούταν επίσης για το πλύσιμο των πιάτων) και ένα ντους (με κρύο νερό). Επίσης, κοινά ντους υπήρχαν στο ισόγειο εκάστης πτέρυγας.

31. Πολλοί κρατούμενοι παραπονούνταν για την έλλειψη ιδιωτικότητας, ιδιαίτερα εξαιτίας του γεγονότος ότι οι περισσότεροι από αυτούς εξέτιαν μακρόχρονες ποινές, και κακές συνθήκες υγιεινής οφειλόμενες σε έλλειψη καθαριστικών προϊόντων.

32. Οι συνθήκες μέσα στους τέσσερις κοιτώνες της πτέρυγας Δ, η οποία φιλοξενούσε 60 κρατούμενους συνολικά, ήταν γενικώς αποδεκτές, αν και έκαστος κρατούμενος διέθετε λιγότερο από 3 μ^2 .

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

Ι. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 3 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

33. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται για τις συνθήκες κράτησής τους στην φυλακή της Πάτρας. Επικαλούνται μία παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθί εις βασάνους ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισιν απανθρώπους ή εξευτελιστικάς.»

Α. Επί του παραδεκτού

1. Ενστάσεις που αφορούν όλους τους προσφεύγοντες

α) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

34. Η Κυβέρνηση προβάλλει δύο ενστάσεις ,η εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων.

35. Αναφέρει, αφενός, ότι ο προσφεύγων ο οποίος αναφέρεται με τον αριθμό 45 δεν προσέφυγε στο πειθαρχικό συμβούλιο της φυλακής, όπως προέβλεπε το άρθρο 6 του σωφρονιστικού κώδικα, για να παραπονεθεί για τις συνθήκες κράτησής του. Προσθέτει ότι οι προσφεύγοντες οι οποίοι αναφέρονται με τους αριθμούς 3, 5, 16, 25 και 39 είχαν ήδη μεταχθεί σε άλλα σωφρονιστικά καταστήματα την ημερομηνία κατάθεσης της αίτησής τους ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου της φυλακής και ότι δεν ήταν πλέον δυνατόν γι'αυτούς να επιτύχουν μία βελτίωση των συνθηκών κράτησής τους στην φυλακή της Πάτρας. Αναφέρει επίσης ότι δεν προσέφυγαν όλοι οι προσφεύγοντες στον επιβλέποντα εισαγγελέα με τα παράπονά τους σχετικά με τις συνθήκες της κράτησής τους.

36. Ισχυρίζεται, εξάλλου, ότι κανείς από τους προσφεύγοντες δεν κατέθεσε αγωγή στην βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα. Εν τούτοις, κατά τα λεγόμενα της Κυβέρνησης, η αγωγή αυτή συνιστούσε μία πραγματική και διαθέσιμη προσφυγή και ήταν ικανή να παράσχει στους προσφεύγοντες μία αποκατάσταση της ζημίας την οποία φέρονται να υπέστησαν εξαιτίας των συνθηκών κράτησής τους.

37. Η Κυβέρνηση προσθέτει επίσης ότι, κατά τον χρόνο της προσφυγής στο πειθαρχικό συμβούλιο της φυλακής από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 3, 5, 16, 25 και 39, αυτοί δεν είχαν την ιδιότητα του θύματος. Εξάλλου, θεωρεί ότι όλοι οι προσφεύγοντες επιχειρούν ένα είδος *actio popularis*, αφού φέρονται να παραπονούνται όχι μόνον για την προσωπική κατάστασή τους κατά τον χρόνο της κράτησης που τους αφορούσε, αλλά και για την κατάσταση του συνόλου των προσφευγόντων που βρίσκονταν κάτω από τις ίδιες συνθήκες.

38. Οι προσφεύγοντες απαντούν ότι έπραξαν ό,τι θα μπορούσε να ζητηθεί ευλόγως από αυτούς για την ικανοποίηση του όρου της εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων. Υποστηρίζουν ότι όλοι τους παρουσίασαν, μέσα στην αίτησή τους ενώπιον του πειθαρχικού συμβουλίου της φυλακής, τους ισχυρισμούς τους σχετικά με τις συνθήκες κράτησής τους. Όσον αφορά τα ένδικα μέσα που προβλέπονται από το άρθρο 6 του σωφρονιστικού κώδικα, από το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα και από το άρθρο 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, υποστηρίζουν ότι αυτά δεν έχουν χρησιμεύσει ποτέ προηγουμένως για την βελτίωση του προβλήματος των συνθηκών κράτησης μέσα στις φυλακές – το οποίο

χαρακτηρίζουν ως δομικό – και, κατά συνέπεια, εκτιμούν ότι στερούνται οποιασδήποτε αποτελεσματικότητας.

β) Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

39. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, προκειμένου περί εθνικών ενδίκων μέσων, η κατάσταση ενός προσώπου το οποίο κρατήθηκε κάτω από συνθήκες που το ίδιο θεωρεί αντίθετες προς το άρθρο 3 της Σύμβασης και που απευθύνεται στο Δικαστήριο μετά την απόλυσή του διαφέρει από εκείνη ενός ατόμου το οποίο προσφεύγει ενώπιον το τελευταίο ενώ κρατείται ακόμη υπό τις συνθήκες που καταγγέλλει (*Κουταλίδης κατά Ελλάδας*, αριθ. 18785/13, § 61, 27 Νοεμβρίου 2014, και *Χριστοδούλου και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 80452/12, § 57, 5 Ιουνίου 2014). Επίσης, η υποχρέωση για τον προσφεύγοντα να εξαντλήσει τα εθνικά ένδικα μέσα εκτιμάται κατ'αρχήν την ημερομηνία της κατάθεσης της προσφυγής ενώπιον του Δικαστηρίου (*Baumann κατά Γαλλίας*, αριθ. 33592/96, § 47, 22 Μαΐου 2001). Όσον αφορά την Ελλάδα, το Δικαστήριο υπενθυμίζει την νομολογία του, σύμφωνα με την οποία η αγωγή που προβλέπεται από το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα συνιστά ένα καθαρά αποζημιωτικό ένδικο μέσο, το οποίο φέρεται να επιτρέπει σε ένα πρόσωπο που επιθυμεί να παραπονεθεί για τις συνθήκες κράτησής του μετά την απόλυσή του να ζητήσει και να λάβει επανόρθωση για τις συνθήκες κράτησής του. Εξ ορισμού, το ένδικο μέσο αυτό δεν επιτρέπει στον ενδιαφερόμενο να επιτύχει μία βελτίωση των συνθηκών κράτησής τους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Παπαδάκης και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 34083/13, § 50, 25 Φεβρουαρίου 2016). Του λείπει συνεπώς ο προληπτικός χαρακτήρας με την έννοια της απόφασης *Ananyev και λοιποί κατά Ρωσίας* (αριθ. 42525/07 και 60800/08, § 98, 10 Ιανουαρίου 2012).

ι. Οι προσφεύγοντες με τους αριθμούς 3, 5, 16, 23, 25, 26, 31 και 39

40. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι προσφεύγοντες με τους αριθμούς 5, 23, 26 και 31 αφέθηκαν ελεύθεροι αντίστοιχα στις 5 Αυγούστου 2011, στις 16 Δεκεμβρίου 2011, στις 23 Νοεμβρίου 2011 και στις 28 Δεκεμβρίου 2011, ήτοι πριν τις 23 Ιανουαρίου 2012, ημερομηνία κατάθεσης της προσφυγής τους ενώπιον του. Όσον αφορά τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 3, 16, 25, 35 και 39, αυτοί μετήχθησαν σε άλλα σωφρονιστικά ιδρύματα αντίστοιχα στις 7 Νοεμβρίου 2011, στις 8 Αυγούστου 2011, στις 27 Σεπτεμβρίου 2011, την 1^η Ιουλίου

2011 και στις 6 Σεπτεμβρίου 2011, ήτοι επίσης πριν τις 23 Ιανουαρίου 2012 (πιο πάνω παράγραφος 5). Ως εκ τούτου, κατά την ημερομηνία της κατάθεσης της προσφυγής τους ενώπιον του Δικαστηρίου, όλοι αυτοί οι προσφεύγοντες δεν κρατούνταν κάτω από τις συνθήκες που καταγγέλλονται από τους ίδιους. Επομένως, προσφεύγοντας ενώπιον του Δικαστηρίου, αυτοί δεν επεδίωκαν την διακοπή μιας συνεχούς παραβίασης του δικαιώματός τους να μην υποβάλλονται σε απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση μέσα στην φυλακή της Πάτρας, αλλά να επιτύχουν μία μεταγενέστερη απόφαση επί της επικαλούμενης παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης λόγω των συνθηκών κράτησης μέσα στο κατάστημα αυτό και, ενδεχομένως, να λάβουν δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη την οποία υποστηρίζουν ότι υπέστησαν (*Igbo και λοιποί κατά Ελλάδα*, αριθ. 60042/13, §§ 30-32, 9 Φεβρουαρίου 2017).

41. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι οι εν λόγω προσφεύγοντες υπάγονταν στις διατάξεις του σωφρονιστικού κώδικα εξαιτίας της κράτησής τους στην φυλακή της Πάτρας. Σημειώνει ότι οι κύριες αιτιάσεις των προσφευγόντων αυτών σχετικά με τις συνθήκες κράτησής τους αναφέρονται ιδιαίτερα σε μία κατάσταση υπερπλήρωσης της φυλακής και σε προβλήματα υγιεινής. Όμως, τα άρθρα 21 και 25 του σωφρονιστικού κώδικα εγγυώνται προς τούτο υποκειμενικά δικαιώματα των οποίων μπορεί να γίνει επίκληση ενώπιον των δικαστηρίων. Ως εκ τούτου, η αποζημιωτική αγωγή στην βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα σε συνδυασμό με τις πιο πάνω αναφερόμενες διατάξεις του σωφρονιστικού κώδικα καθώς και με το άρθρο 3 της Σύμβασης – το οποίο έχει άμεση εφαρμογή μέσα στην εθνική έννομη τάξη -, συνιστούσε επίσης ένα ένδικο μέσο το οποίο θα έπρεπε να ασκηθεί από τους προσφεύγοντες.

42. Έπεται ότι η προσφυγή πρέπει να απορριφθεί λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης, κατά το μέρος που αφορά τους προαναφερθέντες προσφεύγοντες.

ii. *Οι προσφεύγοντες με τους αριθμούς 1, 2, 4, 6 ως 15, 17 ως 22, 24, 27 ως 30, 32 ως 34, 36 ως 38 και 40 ως 47*

43. Όσον αφορά τις συνθήκες κράτησης, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι έχει καταλήξει σε ορισμένες υποθέσεις (*Vaden κατά Ελλάδα*, αριθ. 35115/03, §§ 30-33, 29 Μαρτίου 2007, και *Τσιβής κατά Ελλάδα*, αριθ. 11553/05, §§ 18-20, 6 Δεκεμβρίου 2007) στην μη εξάντληση των εθνικών ενδίκων μέσων, λόγω της παράλειψης των

προσφευγόντων να κάνουν χρήση των μέσων που προβλέπονται από το άρθρο 572 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και από το άρθρο 6 του σωφρονιστικού κώδικα. Στις υποθέσεις αυτές, οι ενδιαφερόμενοι παραπονούνταν για ιδιαίτερες συνθήκες οι οποίες τους έθιγαν προσωπικά ως άτομα και τις οποίες εκτιμούσαν ότι οι σωφρονιστικές αρχές μπορούσαν να διακόψουν λαμβάνοντας τα προσήκοντα μέτρα. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι έχει δεχθεί πολλές φορές ότι, αντιθέτως, όταν ένας προσφεύγων ισχυριζόταν ότι εθίγη προσωπικά από τις γενικές συνθήκες κράτησης στην φυλακή – όπως εν προκειμένω – τα ένδικα μέσα τα οποία προβλέπονται από τα πιο πάνω αναφερόμενα άρθρα δεν είχαν οποιαδήποτε χρησιμότητα (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Παπακωνσταντίνου κατά Ελλάδας*, αριθ. 50765/11, § 51, 13 Νοεμβρίου 2014).

44. Το Δικαστήριο δεν βλέπει κάποιο λόγο για να αποστεί στην παρούσα υπόθεση από την πάγια νομολογία του επί του ζητήματος αυτού, και απορρίπτει συνεπώς την προβληθείσα από την Κυβέρνηση ένσταση κατά το μέρος που αφορά τους προσφεύγοντες οι οποίοι αναφέρονται με τους αριθμούς 1, 2, 4, 6 ως 15, 17 ως 22, 24, 27 ως 30, 32 ως 34, 36 ως 38 και 40 ως 47.

45. Όσον αφορά ειδικότερα την δυνατότητα των προσφευγόντων με τους αριθμούς 1, 4, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 18, 21, 28, 36, 37, 42, 44 και 45 να ασκήσουν μία αγωγή στην βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι προσφεύγοντες αυτοί μετήχθησαν σε διάφορες ημερομηνία, μεταξύ της 1^{ης} Φεβρουαρίου 2012 και της 31 Ιουλίου 2012, σε άλλα σωφρονιστικά καταστήματα. Έτσι, όταν προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 23 Ιανουαρίου 2012, οι προσφεύγοντες αυτοί βρίσκονταν μέσα στην φυλακή της Πάτρας και διέμεναν κάτω από τις συνθήκες κράτησης που κατήγγειλαν. Κατά συνέπεια, η αγωγή στην βάση του άρθρου 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα δεν θα είχε οποιαδήποτε χρησιμότητα γι'αυτούς (βλέπε επίσης *Adiele και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 29769/13, §§ 33-34, 25 Φεβρουαρίου 2016). Εξάλλου, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι άλλοι ενδιαφερόμενοι προσφεύγοντες κρατούνταν πάντοτε στην φυλακή της Πάτρας τουλάχιστον μέχρι την λήψη από αυτό των παρατηρήσεων της Κυβέρνησης.

46. Έπεται ότι αυτό το τμήμα της προσφυγής δεν θα μπορούσε να απορριφθεί λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης, κατά το μέρος που αφορά τους προσφεύγοντες που

αναφέρονται με τους αριθμούς 1, 2, 4, 6 ως 15, 17 ως 22, 24, 27 ως 30, 32 ως 34, 36 ως 38 και 40 ως 47.

2. Ένσταση σχετικά με τον προσφεύγοντα με τον αριθμό 35

47. Η Κυβέρνηση επικαλείται την μη τήρηση της εξάμηνης προθεσμίας όσον αφορά τον προσφεύγοντα που αναφέρεται με τον αριθμό 35, υποστηρίζοντας ειδικότερα ότι η προσφυγή κατατέθηκε στις 23 Ιανουαρίου 2012, ήτοι περισσότερο από έξι μήνες μετά την μεταγωγή του προσφεύγοντος αυτού σε άλλο σωφρονιστικό κατάστημα, την 1^η Ιουλίου 2011.

48. Ο προσφεύγων που αναφέρεται με τον αριθμό 35 δηλώνει ότι επιθυμεί να παραιτηθεί από την προσφυγή του.

49. Λαμβάνοντας υπόψη την θέση η οποία διατυπώθηκε από τον προσφεύγοντα αυτόν και απουσία ιδιαιτέρων συνθηκών που να σχετίζονται με την τήρηση των δικαιωμάτων των διασφαλιζομένων από την Σύμβαση ή τα Πρωτόκολλά της, το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν δικαιολογείται πλέον η συνέχιση της εξέτασης αυτής της αιτίας του ενδιαφερομένου, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 37 § 1 α) της Σύμβασης. Πρέπει συνεπώς να διαγραφεί η υπόθεση από το πινάκιο όσον αφορά τον προσφεύγοντα που αναφέρεται με τον αριθμό 35.

3. Συμπέρασμα

50. Διαπιστώνοντας ότι η αιτίαση των προσφευγόντων που αναφέρονται με τους αριθμούς 1, 2, 4, 6 ως 15, 17 ως 22, 24, 27 ως 30, 32 ως 34, 36 ως 38 και 40 ως 47 δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης και ότι αυτή δεν προσκρούει σε κάποιο άλλο λόγο απαραδέκτου, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Τα επιχειρήματα των διαδίκων

51. Οι προσφεύγοντες αναφέρονται στην εκδοχή τους για τις συνθήκες κράτησης μέσα στην φυλακή της Πάτρας. Προσθέτουν ότι η φυλακή αυτή φιλοξενούσε, κατά την εποχή των συμβάντων, έναν αριθμό κρατουμένων δυόμισι φορές μεγαλύτερο από την χωρητικότητά της. Αναφέρουν ότι ένας προσωπικός χώρος μικρότερος των 3 μ² ανά κρατούμενο μπορεί να αρκεί για την διαπίστωση μιας παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης, και θεωρούν ότι, σε κάθε περίπτωση, η επικαλούμενη έλλειψη

προσωπικού χώρου πρέπει να εξεταστεί από κοινού με τις άλλες υλικές συνθήκες που επικρατούν μέσα στην φυλακή της Πάτρας.

52. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι οι αιτιάσεις των προσφευγόντων σχετικά με τους ισχυρισμούς της έλλειψης ιατρικής περίθαλψης, του κινδύνου μόλυνσης από μεταδοτικές ασθένειες και της μη τήρησης των υγειονομικών κανόνων προβάλλονται κατά τρόπο γενικό και είναι συνεπώς απαράδεκτες. Κατά την άποψή της, οι προσφεύγοντες δεν υποστηρίζουν ότι εθίγησαν προσωπικά από τις καταγγελλόμενες από τους ίδιους συνθήκες.

53. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, κανένα συγκεκριμένο επιχείρημα δεν προβλήθηκε στην προσφυγή και, κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί μία ατομική αξιολόγηση ή να εξεταστεί κατά πόσον οι προσφεύγοντες υπέστησαν μεταχείριση αντίθετη προς το άρθρο 3 της Σύμβασης. Όμως, κατά την Κυβέρνηση, οι ιδιαίτερες συνθήκες πρέπει να αξιολογηθούν ειδικώς για κάθε προσφεύγοντα χωριστά προκειμένου να καθοριστεί, ατομικά, κατά πόσον υπήρξε κάποια ηθική βλάβη και, αναλόγως, να διαπιστωθεί μία παραβίαση της διάταξης αυτής.

54. Αναφερόμενη στην δική της εκδοχή των συνθηκών κράτησης και στην έκθεση της CPT, η Κυβέρνηση προσθέτει ότι, σε κάθε περίπτωση, οι συνθήκες αυτές δεν υπερβαίνουν το όριο της σοβαρότητας που απαιτείται για την υπαγωγή στο άρθρο 3 της Σύμβασης και επιτρέπει τον χαρακτηρισμό της εν λόγω μεταχείρισης ως απάνθρωπης και εξευτελιστικής. Επικαλούμενη την νομολογία του Δικαστηρίου στις υποθέσεις *Longin κατά Κροατίας* (αριθ. 49268/10, 6 Νοεμβρίου 2012) και *Valašinas κατά Λιθουανίας* (αριθ. 44558/98, CEDH 2001-VIII), εκτιμά ότι η επικαλούμενη υπερπλήρωση δεν είναι αφ'εαυτής στοιχείο επαρκές για να καταλήξει κανείς σε μία διαπίστωση παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης, δεδομένων ιδίως των συνθηκών υγιεινής στην φυλακή της Πάτρας, των υλικών συνθηκών που επικρατούν μέσα στους κοιτώνες (όσον αφορά ειδικότερα τον φωτισμό και τον εξαερισμό, οι οποίοι, κατά την Κυβέρνηση, ήταν επαρκείς) και της δυνατότητας για τους προσφεύγοντες να εργάζονται και να απολαμβάνουν ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων μέσα στο κατάστημα αυτό. Αναφέρει επίσης ότι ο ισχυρισμός των προσφευγόντων, σύμφωνα με τον οποίο αυτοί περνούσαν δεκαεπτά ώρες κλεισμένοι στους κοιτώνες δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

55. Όσον αφορά τις γενικές αρχές της εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης σε υποθέσεις που θέτουν ζητήματα παρόμοια με εκείνα τα οποία τίθενται από την παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο παραπέμπει στην εφαρμοστέα νομοθεσία του επί του ζητήματος αυτού (βλέπε, τελευταία, *Muršić κατά Κροατίας* [GC], αριθ. 7334/13, §§ 96-141, 20 Οκτωβρίου 2016).

56. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι θέσεις των διαδίκων δίστανται ως προς τον προσωπικό χώρο που παραχωρήθηκε στους προσφεύγοντες. Οι τελευταίοι ισχυρίζονται ότι έκαστος από αυτούς διέθετε 2 μ² περίπου. Όσον αφορά την Κυβέρνηση, αυτή υποστηρίζει ότι ο προσωπικός χώρος για έκαστο των προσφευγόντων ήταν 2,25 μ² μέσα στους κοιτώνες των πτερύγων Α, Β και Γ και 3 μ² σε εκείνους της πτέρυγας Δ. Επιβεβαιώνει επίσης ότι οι προσφεύγοντες αναφέρουν τον ίδιο χώρο, αλλά προσπαθούν να τον μειώσουν αφαιρώντας την επιφάνεια που καταλαμβάνεται από τα έπιπλα.

57. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι, βάσει ενός εγγράφου που προσκομίστηκε από τον διευθυντή της φυλακής της Πάτρας, αυτή είχε τρεις πτέρυγες χωρητικότητας 360 κρατουμένων, καθώς και συμπληρωματική πτέρυγα χωρητικότητας 60 ατόμων για τους κρατούμενους που εργάζονται σε αυτήν. Σύμφωνα με το ίδιο έγγραφο, η φυλακή φιλοξενούσε 814 άτομα κατά το επίδικο διάστημα (πιο πάνω παράγραφος 26).

58. Εξάλλου, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σύμφωνα με την έκθεση της CPT η οποία συντάχθηκε κατόπιν της επίσκεψής της από τις 17 μέχρι τις 29 Σεπτεμβρίου 2009, η εν λόγω φυλακή, επίσημης δυναμικότητας 380 κρατουμένων, φιλοξενούσε 709 κατά τον χρόνο της επίσκεψης (πιο πάνω παράγραφοι 28-32). Πάντοτε σύμφωνα με την έκθεση αυτή, οι πτέρυγες Α, Β και Γ αποτελούνταν από κοιτώνες που είχαν επιφάνεια 22,50 μ² και φιλοξενούν μέχρι δέκα κρατούμενους έκαστος, οι δε συνθήκες μέσα στους τέσσερις κοιτώνες της πτέρυγας Δ, η οποία φιλοξενούσε συνολικά 60 κρατούμενους, ήταν αποδεκτές γενικώς, αν και έκαστος κρατούμενος διέθετε εκεί λιγότερο από 3 μ².

59. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι ο ισχυρισμός των προσφευγόντων, σύμφωνα με τον οποίο έκαστος από αυτούς διέθετε 2 μ² περίπου προσωπικού χώρου, και η βεβαίωση της Κυβέρνησης, σύμφωνα με την οποία ο εν λόγω προσωπικός χώρος ήταν 2,25 μ², δεν αποκλίνουν ουσιωδώς. Ειδικότερα, η Κυβέρνηση δεν υποστηρίζει, για παράδειγμα, ότι οι ενδιαφερόμενοι είχαν τοποθετηθεί στην πτέρυγα Δ της φυλακής, όπου, κατά τους ισχυρισμούς της, οι κρατούμενοι διέθεταν 3 μ² έκαστος και

όπου ο βαθμός υπερπλήρωσης της φυλακής δεν ήταν τόσο υψηλός. Επομένως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες διέθεταν από 2 μ² μέχρι 2,25 μ² έκαστος.

60. Λαμβανομένων υπόψη των όσων εκτίθενται ανωτέρω και των εφαρμοστέων αρχών που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία του, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι υφίσταται εν προκειμένω ένα ισχυρό τεκμήριο παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης. Οφείλει συνεπώς να ελέγξει αν υπάρχουν παράγοντες ικανοί να ανατρέψουν το τεκμήριο αυτό (πιο πάνω αναφερόμενη *Muršić*, § 148, και πιο πάνω αναφερόμενη *Ananyev και λοιποί*, § 148).

61. Στρεφόμενο προς το ζήτημα του κατά πόσον υπήρξαν παράγοντες ικανοί να αντισταθμίσουν την έλλειψη προσωπικού χώρου που υπέστησαν οι ενδιαφερόμενοι, και έτσι να ανατρέψουν το ισχυρό τεκμήριο παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης (πιο πάνω αναφερόμενη *Muršić*, §§ 129-135), το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες υποστήριζαν ότι η κατάσταση υπερπλήρωσης της φυλακής παρέμεινε σε ολόκληρη την διάρκεια της κράτησής τους (η οποία κυμάνθηκε από επτά μήνες περίπου, για τον προσφεύγοντα που αναφέρεται με τον αριθμό 34, μέχρι δέκα έτη περίπου, για τον προσφεύγοντα που αναφέρεται με τον αριθμό 29 – βλέπε παράρτημα). Λαμβάνοντας υπόψη τα επιχειρήματα των προσφευγόντων και την έκθεση της CPT, και απουσία οποιουδήποτε πειστικού στοιχείου υποβληθέντος από την Κυβέρνηση, το Δικαστήριο δέχεται τον ισχυρισμό των προσφευγόντων σύμφωνα με τον οποίο η φυλακή της Πάτρας λειτουργούσε πέραν της χωρητικότητάς της κατά την διάρκεια της κράτησής τους, σε σημείο που να υφίσταται πρόδηλη έλλειψη προσωπικού χώρου. Μία τέτοια έλλειψη προσωπικού χώρου δεν μπορεί να θεωρηθεί ως μικρής διάρκειας, ευκαιριακή ή ελάχιστων με την έννοια της νομολογίας του (ομοίως, § 130).

62. Οι συνθήκες αυτές επαρκούν για το Δικαστήριο να συμπεράνει ότι το ισχυρό τεκμήριο παραβίασης του άρθρου 3 της Σύμβασης δεν ανατράπηκε. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, το Δικαστήριο δεν εκτιμά αναγκαίο να αποφανθεί επί των άλλων ισχυρισμών των ενδιαφερομένων σχετικά με τις συνθήκες κράτησής τους.

63. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο καταλήγει ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

64. Σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

65. Ανάλογα με την διάρκεια της κράτησής της, οι προσφεύγοντες ζητούν για την ηθική βλάβη την οποία υποστηρίζουν ότι υπέστησαν τα ακόλουθα ποσά: 7.000 ευρώ (EUR) για έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 1, 13, 15, 17, 18, 20, 28, 34, 43, 45 και 47, 10.000 EUR για έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 4, 6 ως 8, 12, 14, 19, 21, 22, 24, 27, 32, 33, 37, 38, 40 ως 42 και 44, και 17.000 EUR για έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 2, 9 ως 11, 29, 30, 36 και 46.

66. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι τα αιτούμενα ποσά είναι υπέρογκα και αδικαιολόγητα και ότι, σε περίπτωση διαπίστωσης παραβίασης, αυτή θα συνιστούσε επαρκή ικανοποίηση.

67. Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι συντρέχει λόγος για να επιδικάσει για την ηθική βλάβη: 4.000 EUR σε έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 15, 34 και 45, 6.500 EUR σε έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 1, 4, 6, 13, 14, 17 ως 21, 27, 28, 33, 37, 38, 41, 43 και 47, 7.000 EUR σε έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 7 ως 9, 11, 12, 22, 24, 30, 32, 36, 40, 42, 44 και 46, 9.000 EUR σε έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 2 και 10, και 10.000 EUR για τον προσφεύγοντα που αναφέρεται με τον αριθμό 29.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

68. Οι προσφεύγοντες ζητούν επίσης από κοινού 2.500 EUR για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου, αναφέροντας ότι έχουν συνάψει με τους δικηγόρους τους μία σύμφωνα σχετικά με τις αμοιβές των τελευταίων, η οποία προσομοιάζει σε ένα συμφωνητικό *quota litis*. Ζητούν να καταβληθούν τα ποσά αυτά στον τραπεζικό λογαριασμό τον οποίο υπέδειξαν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι τους.

69. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι το αιτούμενο ποσό δεν είναι λογικό και υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκομίζουν κάποιο στοιχείο το οποίο να δικαιολογεί από την φύση του το επίπεδο της αξίωσης αυτής. Επίσης, ισχυρίζεται ότι, σύμφωνα με το εφαρμοστέο δίκαιο, όταν το Κράτος οφείλει να καταβάλει ένα χρηματικό ποσό σε πρόσωπο άλλο από τον δικαιούχο, ο τρίτος αυτός θα πρέπει να έχει ειδική πληρεξουσιότητα προς τούτο. Θεωρεί συνεπώς ότι, ζητώντας την καταβολή του ποσού που θα επιδικαστεί για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη απευθείας στους εκπροσώπους τους, οι προσφεύγοντες επιδιώκουν να παρακάμψουν τις διατάξεις του νόμου.

70. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η αξίωση για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη δεν συνοδεύεται από τα αναγκαία δικαιολογητικά. Συνεπώς, συντρέχει λόγος απόρριψης του αιτήματος των προσφευγόντων.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

71. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να ευθυγραμμίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας με το επιτόκιο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσανζημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ

1. *Αποφασίζει* να διαγράψει την προσφυγή από το πινάκιο ως προς τον προσφεύγοντα με αριθμό 35,
2. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 1, 2, 4, 6 ως 15, 17 ως 22, 24, 27 ως 30, 32 ως 34, 36 ως 38 και 40 ως 47 και απαράδεκτη κατά τα λοιπά,
3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης λόγω των συνθηκών κράτησης μέσα στην φυλακή της Πάτρας ως προς τους πιο πάνω αναφερόμενους προσφεύγοντες,
4. *Αποφαίνεται*
 - (α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στους εν λόγω προσφεύγοντες, εντός τριών μηνών, τα ακόλουθα ποσά για την ηθική βλάβη: 4.000 EUR (τέσσερις χιλιάδες ευρώ) σε έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 15, 34 και 45, 6.500 EUR (έξι χιλιάδες πεντακόσια ευρώ) σε έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 1, 4, 6, 13, 14, 17 ως 21, 27, 28, 33, 37, 38, 41, 43 και 47, 7.000

EUR (επτά χιλιάδες ευρώ) σε έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 7 ως 9, 11, 12, 22, 24, 30, 32, 36, 40, 42, 44 και 46, 9.000 EUR (εννέα χιλιάδες ευρώ) σε έκαστο από τους προσφεύγοντες που αναφέρονται με τους αριθμούς 2 και 10, και 10.000 EUR (δέκα χιλιάδες ευρώ) στον προσφεύγοντα που αναφέρεται με τον αριθμό 29,

(β) ότι στα ανωτέρω επιδικασθέντα ποσά πρέπει να προστεθεί οποιοδήποτε ποσό το οποίο μπορεί να οφείλεται ως φόρος,

(γ) ότι από την λήξη της πιο πάνω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με έναν απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς εκείνο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στην συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 15 Μαρτίου 2018, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Renata Degener

Αναπληρώτρια Γραμματέας

(υπογραφή)

Kristina Pardalos

Πρόεδρος

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΕΥΓΟΝΤΩΝ**

Αρ.	Ονοματεπώνυμο	Ημερομηνία γέννησης	Υπηκοότητα	Ημερομηνία θέσης υπό κράτηση
1.	Αθανάσιος ΓΕΩΡΓΙΟΥ	15/02/1967	Ελληνική	24/08/2010
2.	Ndubuisi ADIBE	05/12/1966	Νιγηριανή	23/03/2004
3.	Benson AKPAN	01/10/1972	Σιέρα-Λεόνε	27/03/2007
4.	Ahmad ALDAHER	17/09/1980	Συριακή	31/05/2010
5.	Kadir ALI	01/01/1981	Ιρακινή	23/04/2008
6.	Ali Rufat RUSHAN	19/07/1978	Βουλγαρική	07/12/2009
7.	Ευάγγελος ANNINOS	20/09/1941	Ελληνική	25/05/2009
8.	Παναγιώτης ΧΑΛΑΖΩΝΙΤΗΣ	18/08/1955	Ελληνική	07/07/2008
9.	Κωνσταντίνος ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ	13/03/1948	Ελληνική	20/07/2007
10.	Paul CHUKWUOBI	22/09/1975	Νιγηριανή	08/11/2005
11.	Αντώνιος ΔΕΣΠΟΤΟΠΟΥΛΟΣ	11/02/1968	Ελληνική	02/07/2008
12.	Νικόλαος ΝΤΙΓΚΜΠΑΣΑΝΗΣ	24/05/1971	Ελληνική	19/02/2009
13.	Μαρίνος ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ	10/07/1983	Ελληνική	05/01/2011
14.	Abdel Moneim El Abid El Hilal	04/07/1971	Συριακή	18/06/2009
15.	Ηρακλής ΦΑΚΟΣ	20/05/1975	Ελληνική	03/03/2011
16.	Μιχαήλ ΓΕΩΡΓΑΝΗΣ	10/03/1980	Ελληνική	14/06/2009
17.	Krasimir IVANOV	13/12/1983	Βουλγαρική	06/10/2010
18.	Mohammad KABIR	29/05/1976	Πακιστανική	01/02/2011
19.	Γεώργιος ΚΑΡΩΝΗΣ	06/02/1978	Ελληνική	14/06/2010

20.	Ιωάννης ΚΟΛΛΙΑΣ	18/04/1953	Ελληνική	21/04/2011
21.	Εμμανουήλ ΚΟΝΤΟΓΟΥΡΗΣ	27/02/1976	Ελληνική	09/11/2009
22.	Κωνσταντίνος ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ	16/05/1966	Καζακική	22/06/2009
23.	Yahya MANSOOR	01/01/1963	Λιβανέζικη	24/11/2008
24.	Κωνσταντίνος ΜΑΘΙΟΥΔΑΚΗΣ	29/11/1977	Ελληνική	08/09/2008
25.	Ανδρέας ΜΑΥΡΑΝΤΖΑΚΗΣ	16/05/1962	Ελληνική	01/08/2006
26.	Δημήτριος ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ	20/04/1974	Ελληνική	09/02/2009
27.	Dris MOUSAMI	01/01/1975	Σομαλική	02/08/2010
28.	Hussain MUKHTYAR	25/10/1965	Πακιστανική	29/12/2010
29.	Juma NGUNIKE	26/05/1973	Τανζανική	18/11/2002
30.	Σπυρίδων ΝΙΚΟΛΑΟΥ	11/05/1958	Ελληνική	31/07/2007
31.	Raymond ONOFONWANGA	21/05/1968	Τανζανική	15/12/1995
32.	Petrov Angel IVANOV	18/06/1979	Βουλγαρική	19/02/2009
33.	Απόστολος ΠΟΓΚΑΣ	27/02/1974	Ελληνική	22/01/2010
34.	Πετρος ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ	27/11/1967	Ελληνική	04/07/2011
35.	Στέφανος ΨΑΡΡΑΣ	11/02/1968	Ελληνική	24/08/2009
36.	Σταύρος ΨΥΡΟΥΚΗΣ	06/02/1968	Ελληνική	23/01/2007
37.	Salum Ally SAID	24/04/1964	Τανζανική	26/06/2009
38.	Ahmet SAMY	15/06/1987	Ιρακινή	30/02/2010
39.	Γεώργιος ΣΑΡΙΔΑΚΗΣ	03/07/1971	Ελληνική	09/02/2011
40.	Κωνσταντίνος ΣΚΑΡΜΟΥΝΤΖΟΣ	27/07/1946	Ελληνική	12/06/2009
41.	Kostadin TUPAROV	17/04/1957	Βουλγαρική	06/09/2010
42.	Θωμάς ΒΛΑΧΟΣ	16/04/1971	Ελληνική	01/10/2008
43.	Dafey YOUSIF	25/10/1989	Σουδανική	30/03/2011
44.	Stefan ZAFIROV	26/01/1977	Βουλγαρική	02/04/2008
45.	Ervis ZANUNI	26/06/1983	Αλβανική	29/08/2011
46.	Mexha ZEF	19/03/1976	Αλβανική	21/07/2008
47.	Saba ZIRAN	01/01/1990	Ιρακινή	07/02/2011

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 27 Απριλίου 2018

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος